

ÖCSÉM VILÁGGÁ MEGY

Öcsém már régóta tervezgette, hogy világgá megy, s megörültem neki, hogy egyszer végre beváltotta az ígéletét. Vacsorakor még otthon volt, káposztás tésztát ettünk jó sok borssal, s mikor anyánk azt mondta, hogy „holnap káposztás tésztát viszünk apátoknak”, az öcsém lecsapta a villáját, s azt visította, hogy „az a bűdös ember nem az apánk”. Anyánk elvette előle a tányérját, büntetésből nem ehette meg a vacsoráját. S másnap este Péterke nem volt sehol. Hiába kérdeztük a szomszédokat, ők sem látták. A Tetemvár utcán fölszaladtam a várhoz, mert tudtam róla, hogy a tömlőcbástya romjainál van a kedvenc búvóhelye, de nem találtam. Anyánk rettenetesen sírt, és én is úgy tettem, mintha könnyezne a szemem, de nem könnyezett, az öklömmel kellett dörzsölnöm, hogy kicsit kivörösödjön azért.

Péterkét keresve megkerültük a várat, lementünk az Almagyar útra, onnét pedig a Kertész utcára a fürdőig. Bizonygattam anyáknak, hogy ha Péterke nem a tömlőcbástyán rejtőzik, akkor egészen biztosan a fürdőben bújt el, a nagy platán alatt. De szökése napján Péterkét a fürdő környékén sem találtuk. Megfordultunk, és a IV. Károly király úton visszarahantunk a patak mentén az Érsekkertig, de hiába kiáltoztuk a nevét, senki sem felelt. Reménykedtem, hogy belefulladt a patakba, hiszen holtában csak nem tudja majd kiszúrni a szememet tűvel. Igaz, nem úgy ismertem, mintha őt a halál az ilyesmitől visszatartaná.

Belebotlottunk két csendőrbe, akiknek az anyánk lihegve panasolta el, hogy megszökött a kisebbik fia. Az egyik csak hümmögött, de a másik megkérdezte, hogy a vasútállomáson jártunk-e már. Nem jártunk, miért is jártunk volna, mondtuk csodálkozva, mire a csendőr bólintott, s azt dörmögte, hogy akkor menjünk csak gyorsan oda, mert a legtöbb gyereket, aki világgá megy, a vasútállomáson szokták megtalálni, s ha sietünk, még el-érjük a 18 óra 24-kor induló pesti gyorsot, nézzük meg, nem ácsorog-e „a kis lurkó” a peronon.

Méghogy „kis lurkó”! Ezt mondta a csendőr, de én magamban csak röhögtem. Ez olyan kedves kifejezés volt, hogy semmiképpen sem illett az öcsémre, s ha „kis lurkót” találunk az állomáson, az nem az öcsém lesz, az fix.

Már szaladtunk is az állomásra. Levágtuk az utat, a Gróf Tisza István utcán keresztül szaladtunk a vasúthoz, s amikor közelebb értünk, a pesti vonat indulására váró tömegeből kivált egy kicsike árny, és futásnak eredt.

Az volt az öcsém.

Kiszúrt minket a vágányok között, s meg akart lépni előlünk, de anyánk gyors volt, utolérte, s irgalmatlanul elverte, a vasutasok szedték ki a kezei közül, különben megölte volna.

Hazáig zokogtak mind a ketten. De legalább aznap este már nem mentünk a pincébe, emiatt Péterke elalvás előtt vigyorogva böködött, azt súgta, holnap szökjek el én, és akkor holnap este sem megyünk a pincébe.

Péterke hülye volt, mégis ő volt az anyánk kedvence, nem én. Őt szerette jobban, mert ő volt a kicsi. Pedig én voltam az okosabb, én voltam az, aki nem szöktem el tőle soha. Egyszer azt mondtam anyáknak, hogy jó lett volna, ha Péterkét a zsidókkal együtt elviszik, akkor legalább nem volna vele bajunk. Egy napon ugyanis összegyűjtötték nálunk a zsidókat, és a Kertész úton kihajtották őket a városból, köztük Émus bácsi feleségét, aki zsidó volt, de ezt nem is lehetett észrevenni rajta. Akkor még nem tudtam, hogy mi az a zsidó, azt hittem, ez valami betegség, mert az emberek szájából úgy hangzott ez a szó, mint a pestis. Bajt jelentett, fertőzést. De Sárrika néni nem volt fertőző, és nem is úgy nézett ki, mint a karikatúrákban a szakállas, pajeszes zsidók. Nem értettem, hogy Sárrika néni miért vitték el, hiszen ugyanolyan volt, mint az anyánk, tudott főzni, mosni, takarítani, a kútról vizet hozni, szalámit venni, rántott csirkét sütni és nyaranta a ház előtti kis fapadon sütkérezni. Ugyanolyan néni volt, mint a többi. Vasárnaponként együtt jött velünk a templomba, nem értettük, hogy a zsidókkal miért vitték el. S milyen jól csinálta a rántott csirkét! A háború alatt, míg apánk odavolt, gyakran ebédeltünk náluk, és amikor Sárrika néni elénk tett egy nagy tál friss rántott csirkét krumplipürével és édes-savanyú uborkasalátával, Émus bácsi nevetve ránk villantotta az ezüsfogát, s mindig azt mondta: „Ha enni kaptok, először mindig a húst egyétek, mert sosem tudjátok, mikor visznek el.” Sárrika néni nem győzött elnézést kérni miatta. „Ne törődjeteK vele, gyerekek”, mondta, „csak viccel”. Ma is a fülemben a hangja. Émus bácsi nem volt zsidó, őt nem vitték el, de nem akarta elhagyni a feleségét, a Kertész úton be akart állni a zsidó menetbe. Erre egy magas, puskás ember fejbe vágta puskatussal, elterült a földön, így mene-

kült meg, különben őt is elégették volna máglyán, mint Sáríka nénit és a többi zsidót. A máglyát nem láttam a saját szememmel, el se hittem, hogy van ilyen, az utcában mesélték a nagyobb fiúk, hogy a zsidókat elégették. Émus bácsi soha többé nem volt olyan ember, mint azelőtt: lefogyott, nem járt templomba, és nem voltak barátai. Péterkével Émus bácsi boldogtalanságát is apánk rovására írtuk. Hiszen ha apánk előbújt volna abból a büdös pincéből, akkor megint dolgozhatott volna Émus bácsinak, együtt talán megmenthették volna Sáríka nénit, és akkor minden rendbe jött volna. Minden úgy lett volna, mint azelőtt. De ő csak lebzsel a pincében, csak a hülye kutyájával törődött, meg az Úristennel, akit csak ő látott, mi nem.

Egyik nap meglátogatott minket Rohlicseh bácsi, aki apánkkal együtt járta meg a frontot. Hiányzott az egyik lába és az egyik karja, mankóval járt, mégis folyton nevetett, azt magyarázta, „szerencsés alkat”, habár a végeredmény kissé „féloldalasa” sikerült. S ezen is nevetett. „Kicsit féloldalas” vagyok, mondogatta. Hozott nekünk ajándékba similibdát, anyáknak pedig fél kiló kristálycukrot. Anyánk arra kért, menjünk ki játszani, mert Rohlicseh bácsival most felnőttes dolgokról fognak beszélgetni. Kedvetlenül üldögéltünk az udvaron, s igyekeztünk hallgatózni az ablakon át, de nem hallottunk semmit, annyit láttunk, hogy anyánk a tenyerébe temeti az arcát, és sír. Egyetlen napra sem emlékszem a negyvennégyes évből, amikor anyánk ne sírt volna. Egy óra múlva behívtak minket a szobába, és Rohlicseh bácsi könnyes szemmel azt mondta, hogy hálája jeléül ingyen ehetünk nála lángost, amíg csak él. Nem értettük, de örültünk neki. Miután elbicegett, anyánk azt mondta, legyünk büszkék az apánkra, mert apánk igazi hős, ő mentette meg Rohlicseh bácsi életét. Egy csatában Rohlicseh bácsit meglőtték, egész sorozatot kapott a testébe, összerogyott, és elájult, de apánk hősiiesen a hátára vette, és a befagyott Don-folyó jegén keresztül visszacipelte a magyar táborba.

Ezt persze nem hittük el.

Az az ember, aki a pincében túróból festi az Úristent a falra, nem lehet ekkora hős.

Péterke okos fiú volt, azt kérdezte anyánktól, hogyha Rohlicseh bácsi egy egész sorozatot kapott a testébe, akkor miért nem vérzett el, mire anyánk azt mondta, hogy ezt elfelejtette megkérdezni.

De mi nem voltunk hülyék. Egy szombat délelőtt öcsémmel elnyargaltunk a piacra, és kipróbáltuk, hogy Rohlicseh bácsi betartja-e az ígéretét. Beálltunk a sorba, de amikor Rohlicseh bácsi meglátott minket, kiállított, és soron kívül kezünkbe nyomott egy-egy lángost. Annyira meglepődtünk,

hogy nem is köszöntük meg, de Péterke persze résen volt, és felsivított: Rohlicseh bácsi hazudott! Elhalkult körülöttünk a beszélgetés, mindenki minket nézett, és Rohlicseh bácsi elfehéredve kérdezte tőle: mit mondtál, kisfiam? Mire Péterke elismételte, hogy Rohlicseh bácsi hazudott, mert ha a háborúban meglőtték volna, biztosan elvérzett volna, mire visszacipelik a táborba. Ő már nagyfiú, mondta Péterke, ő már hatéves, és jól ismeri a dörgést. Rohlicseh bácsi erre megsimogatta a fejét, s azt mondta: kisfiam, a Don-kanyarban annyira hideg volt, hogy befagytak a sebeim, emiatt állt el a vérzés. Nagyot néztünk, mert erre nem számítottunk. Majd Rohlicseh bácsi hozzátette: ha apátok élve előkerül, legyetek rá büszkék, mert egy hős. Azért léptették elő szakaszvezetővé, mondta Rohlicseh bácsi, mert engem megmentett.

De mi ezt nem hittük el.

Abból a бүдös emberből, aki a pincénkben az apánknak hazudta magát, nem néztük ki, hogy efféle hős lehet. Ez csak mese volt habbal, tudtuk. „Minden katona hazudik, aki hazatér a háborúból. Csak az nem hazudik, aki ott marad.” Ezt egyszer Émus bácsi mondta apánknak, aki akkor még az apánk volt, és a frontra készült.

Péterke kitalálta, hogy a tündérparti pincéből füstöljük ki a betolakodókat. Vízrel nem tudjuk kiönteni őket, mert nincsen annyi vizünk, de ha a pincében a nagy kádban tüzet gyújtunk, akkor a füst beszáll a rejtékhelyre, és az a бүдös ember a kutyájával együtt megfullad. E ravasz tervet elárultam anyánknak, mire anyánk elverte Péterkét. Azt mondta neki, hogyha ezt még egyszer meghallja, elviteti az öcsémet intézetbe. Ettől az öcsém megijedt, s egy időre befogta a száját.

Nekem azonban megtetszett a terv. Tudtam, hogy nem lehet baj belőle. Hiszen az az ember, aki a tündérparti pincénkben rejtőzik, igazából nem létezik. Senki nem tud róla. Apánk hivatalosan eltűnt személynek számított.

Kaptunk egy levelet a katonaságtól, hogy apánk 1942. december huszonötödikén eltűnt a hadműveleti területen. Nem nyilvánították hősi halottá, így hát anyánk hiába kérvényezte, nem kaphatott hadiözvegyi ellátást.

Egyszer ki is fakadt belőle – a saját fülemmel hallottam, amikor egy szomszédunkkal beszélgetett –, hogy „jobban jártam volna, ha ez a hülye Flóri meghal, mert akkor hadiözvegy volnék, nyugdíjat kapnék, meg tán egy trafikot”. Miközben hallgatóztam, annyira zakatolt a szívem, azt hittem, meghallják. Odabent beszélgettek a szobában, én a félig nyitott ablak alatt kucorogtam, a vakolatot szedegettem, és hallottam mindent. A házunk fala alul térdmagasságig kékre volt festve, fölötte pedig vakító fehér-

re meszelték, és ha eléggé ügyes voltam, a kékből s a fehérből is le tudtam kaparni annyit, hogy a kisebb-nagyobb darabokból saját térképet tudtam gyártani magamnak. Lerakosgattam a vakolatdarabokat a döngölt padlóra, és elneveztem őket országoknak, így hát nekem saját országaim voltak, saját térképem és saját határait. Döngölt volna meg az a bolond a fronton! Ezt hallottam anyánk hangján odabentről, miközben egy kis kék Magyarországot próbáltam hozzáilleszteni egy nagy fehér Oroszországhoz. De nem sikerült. A széleik nem illeszkedtek pontosan. Tizenöt éves voltam, amikor hozzáadott az apám, Isten látja lelkemet, ő aztán tudja, hogy mennyit szenvedtem mellette. Ezt is az anyánk mondta. A vakolatdarabokban az volt a jó, hogy akkor törtem össze őket, amikor csak akartam. Csináltam magamnak egy országot, és ha meguntam, csak rá kellett taposnom, vége volt. Istenem, édes jó Istenem, mikor szabadítasz meg engem a szenvedéstől? Ezt zokogta az idegen asszony, aki máskor az anyánk volt. Péterke odasettenkedett hozzám, érdeklődve figyelte az országalapító tevékenységemet, majd amikor a fehér vakolathoz nyúlt, hogy lekaparjon magának egy darabot, fölálltam mellőle, bementem a szobába, illendően köszöntem a szomszéd néninek, majd azt mondtam anyáknak, hogy jöjjön csak, Péterke megint rosszat csinál. Anyánk föl pattant, szaladt utánam, és amikor meglátta Péterkét, olyan pofont adott neki, hogy elesett, és bevverte a fejét a falba. A kis lurkó. Ezt a csendőr bácsi mondta róla a szökése napján, de Péterke nem volt kis lurkó. Egy kis szemétláda volt, annak örültem volna, ha idejében megszabadulunk tőle. Ki kellett volna füstölni az öszszehúzott fotelekből. Sőt, ki kellett volna önteni, mint egy ürgét, és akkor nem fenyegetett volna azzal, hogy míg alszom, kiszúrja a szememet. Előfordult, hogy napokig nem mertem aludni miatta. Tudta, hogy félek tőle, ezért gyakran odajött hozzám, s azt súgta vigyorgva a fülembe: éjszaka kiszúrom a szemed, míg alszol, bátyuska. Hiába vertem meg, nem használt, mert akkor is félttem tőle, miközben ütöttem. Ezt megérezte, s minél nagyobbakat ütöttem, annál pimaszabbul vigyorgott. Legszívesebben letéptem volna a száját, mint a falról a vakolatot, egyetlen mozdulattal. Le kellett volna tépniem apránként a bőrét, és a darabokból ki kellett volna raknom egy új embert, egy új Péterkét, egy olyan jó testvérkét, amilyen a mesékben szerepel, de hiába fogtam le, hiába téptem, markolásztam, kapartam az arcát, nem jött le a bőre, csak behasadt, s a körmöm nyomán kiserkent a vér, de nem bánta, még nem is sírt, hanem összeszorította a száját, és amikor lihegve abbahagytam az ütlegetést, rám nézett, s odasúgta mosolyogva: éjszaka kiszúrom a szemed, míg alszol, bátyuska.